

De nieuwsbrief is een initiatief van de "Werkgroep Groene Dominicus", bestaande uit Hans Opschoor, Gé Piket, Cokkie van Santen, Einar Sies.

e-mail: groen@haagsedominius.nl

website: www.haagsedominius.nl/groenedominicus.html

In dit nummer:

Klik (in de online versie) op een link om naar het betreffende artikel te springen

- [Agenda: Gesprek met de Werkgroep Groene Dominicus, Workshop Superwaar](#)
- [Gezocht – gevonden](#)
- [Verslagen: Klimaatmars, Groenekerkendag](#)
- [Hoe belangrijk is het milieu voor jou? Interview met Hanneke Elsäcker](#)
- [Van soortenrijkdom naar soortenarmoede \(Hans Opschoor\)](#)

Agenda

In gesprek met de Werkgroep Groene Dominicus – zondag 17 november

Na de dienst van 17 november wil de Werkgroep Groene Dominicus graag met jullie in gesprek over onze plannen. Dat duurt ongeveer een half uur.

Workshop Superwaar – dinsdag 26 november

Wil je in de supermarkt meer duurzame producten kopen, maar raak je in de war door alle keurmerken, adviezen en tegenstrijdige meningen? Ben je goed op weg, maar zou je graag de volgende stap willen zetten naar nog meer duurzame keuzes? Kom dan naar de workshop 'Superwaar'¹

Plaats: Bethel
Aanvang: 20.00 uur
Aanmelding: e: superwaar@haagsedominius.nl
t: 070 – 31 81 656
Kosten: € 7,50 incl. koffie/thee

Net uit: het boek **Superwaar**, te bestellen via www.superwaar.nu.

Gezocht – gevonden

Gé Piket maakt vanaf nu deel uit van de werkgroep Groene Dominicus. Hij reageerde op onze oproep in de vorige nieuwsbrief.

Gé, van harte welkom!

¹ Georganiseerd door de Werkgroep Groene Dominicus en Buurt- en kerkhuis Bethel als vervolg op de workshop 'God in de supermarkt' uit 2018.

Verlagen

Klimaatmars

Op 27 september was de grote klimaatmars in Den Haag. Er liepen naar schatting 35.000 mensen mee, jong en oud, om te demonstreren voor een goed klimaatbeleid. De mars was een van de vele demonstraties over de hele wereld rond de 'tussentijdse' klimaatop in New York.

Aan het begin van die top sprak de 16-jarige Greta Thunberg de 'uitvindster' van de scholierenstakingen voor het klimaat, de Verenigde Naties toe.

Zie nos.nl/artikel/2303042-vn-klimaatop-begonnen-met-emotionele-speech-van-greta-thunberg.html

Verschillende bezoekers van de Haagse Dominicus liepen de mars mee.

Groene kerkendag 2019

Op 5 oktober was de groenekerkendag, dit jaar onder de titel 'Groen Geloven 2019'. Hans Opschoor was erbij.

Op de www.groenekerken.nl/groengeloven staat een verslag.

Hoe belangrijk is het milieu voor jou?

Hanneke van Elsäcker geïnterviewd door Einar Sies

Dit is alweer het vijfde interview met een bezoeker van de Haagse Dominicus over het milieu.

Even voorstellen

Hanneke, moeder van twee volwassen dochters, heeft een middelbare managementopleiding en heeft jarenlang gewerkt als hoofd huishoudelijke dienst bij verschillende hotels. Ook is ze een tijd telefoniste geweest.

Kort voor de geboorte van haar oudste dochter is ze gestopt met werken.

Inmiddels is ze al weer lang aan het werk en doet ook de nodige mantelzorg.

Zo'n 12 jaar geleden is ze als projectzanger op het Jenhkakoor begonnen.

Hoe groen vind je jezelf?

Ik probeer zo min mogelijk te verspillen en zo heb ik mijn kinderen ook opgevoed.

Lampen gaan uit als er niemand in de kamer is, afval wordt gescheiden, dat heb ik gedaan zolang gescheiden afval wordt opgehaald. De kachel gaat in onze flat nauwelijks aan: een trui aantrekken helpt ook en zo koud is het er niet, ook niet in de winter. We krijgen bij de energierekening dan ook elk jaar honderden euro's terug op de voorschotbedragen.

Verre reizen maken we niet. Ons hart ligt bij de volkstuin.

Op het ogenblik hebben we er geen, maar binnenkort hopen we er weer een te hebben, niet zo ver van haar huis. Tegen een volkstuin kunnen verre reizen toch niet op?

We hebben wel een auto, maar die wordt weinig gebruikt.

Zijn er dingen die je eigenlijk duurzamer wilt doen?

Nee eigenlijk niet. We doen eigenlijk alles duurzaam wat we kunnen doen.

We hebben wel geprobeerd om zonnepanelen op het dak van onze flat te krijgen, maar de verhuurder wilde dat niet. Volgens hen is er te weinig plaats op het dak van ons flatgebouw, onder andere vanwege de liftkoker. En ook een sedumdak kwam er niet door.

Erger je je als anderen zich niets van het milieu aantrekken?

Nee, iedereen moet voor zichzelf verantwoordelijk hoe hij of zij met het milieu omgaat.

Ik wil daar wel over praten maar niet meteen over oordelen.

En erger je ook niet als partijen als de PVV en Forum voor Democratie beweren dat er geen milieuprobleem is, of beweren dat rekening houden met het milieu veel te veel duur is?

Ik geloof niet dat mensen als Wilders en Baudet echt geloven dat er geen milieuproblemen zijn.

Vind je dat Nederland genoeg doet aan het milieu?

Ja, meer dan genoeg. Ik denk wel dat wat Nederland doet een druppel op een gloeiende plaat is. Nederland is maar een klein land. Het is eerder zo dat grote landen als China en Amerika veel te weinig doen.

Moet het milieu ter sprake komen in diensten van de Haagse Dominicus en wat vind je van de werkgroep Groene Dominicus?

Het hangt ervan af hoe het milieu ter sprake komt in de dienst.
(Desgevraagd) Die dienst met Guy Dilweg² was een goede dienst.

De actie voor zonnepanelen vond ik een goed plan, dat is nu afgerond.

De tuin, daar wordt eigenlijk nauwelijks gebruik van gemaakt. Zouden we die niet vaker moeten gebruiken?

De groene tips in de liturgie vind ik betuttelend en bovendien weet iedereen dat al tientallen jaren. En bij zuinig zijn met energie moet je niet doorslaan. De afwasmachine in de keuken van de Bethelkapel moet je niet wegdoen. Dat betekent een heleboel extra werk voor de mensen in de keuken en wegdoen bespaart bijna niets.

Dank voor het gesprek!

Van soortenrijkdom naar soortenarmoede?

Over hoe het gaat met de soortenrijkdom in de natuur en de ecosystemen wereldwijd, komen zorgwekkende berichten op ons af. In mei rapporteerde het wetenschappelijke platform voor biodiversiteit (zo heet dat) dat op dit moment een miljoen soorten planten en dieren het risico lopen uit te sterven. Het is de druk door de mens die daar achter zit, aldus het rapport. In totaal zou Moeder Aarde minstens 8,7 miljoen soorten onderhouden – het juiste aantal is niet bekend. Maar die 1 miljoen die gevaar lopen zijn een fors deel daarvan. In de geschiedenis van de planeet was al eerder sprake van massaal uitsterven; de laatste (5e) keer zo'n 66 miljoen jaar geleden toen door een inslaande meteoriet het tijdperk van de dinosaurussen tot een einde kwam, waarin misschien wel zo'n driekwart van alle soorten verdween. Daarna herstelde de biosfeer zich weer en ontstonden onder andere de zoogdieren – waaronder de mens (*Homo sapiens*). Wat er nu is begonnen, wordt door biologen wel als het begin van de zesde uitstervingsgolf beschouwd, en dit keer zitten menselijke activiteiten daar dus achter. Dat betekent tegelijkertijd, dat er nog wat aan gedaan kan worden, al zal dat niet eenvoudig zijn. Natuurbeschermers zijn daar druk mee bezig, maar het tij is beslist nog niet gekeerd. Veranderend landgebruik, overbevising, stroperij, klimaatverandering en doorgaande vervuiling blijven de biosfeer bedreigen. Bij die veranderingen in landgebruik moet je niet alleen denken aan ontbossing (zoals in Zuidoost Azië en Brazilië), maar ook aan de teelt van gewassen voor de bio-industrie, en grasgebieden voor de vleesconsumptie.

Op dit moment is er iets dergelijks aan de hand met onze neven en nichten: de Orang Oetan in Azië en de Chimpansee in Afrika.

In een grote rivier in het Afrikaanse land Guinea wordt een dam gebouwd, de Koukoutamba Dam. Het moet een van de grotere dammen worden in dat deel van West-Afrika. Hij dient voor elektriciteitsopwekking en een beter beheer van het rivierwater. Nuttige zaken, maar tegen een hoge prijs. Er wonen mensen in dat gebied (al zijn dat er niet heel

Hoe lang nog?

² Dienst '[Na ons de zondvloed](#)' van 15 april 2018

veel). De dam moet komen in een natuurreserveaat dat is aangelegd voor het beschermen van de zogenaamde West-Afrikaanse Chimpansees. Daarvan was al 80% uitgeroeid en nu dreigt nog eens ruim een derde tot de helft van de resterende Chimpansees in dit gebied het loodje te moeten leggen, als de financiering van die dam zou rondkomen.

De Chinese maatschappij die hier aan het werk wil gaan, heeft in Indonesië ook al eens een dam aangelegd die de enige leefruimte bedreigt van een net ontdekte nieuwe soort Orang Oetans (dat Indonesische woord betekent, heel veelzeggend: bosmensen). Mijnbouw, jacht en nu de uitbreiding van de waterkrachtprojecten duwen al deze neefjes van ons gewoon van de planeet af. Dat is erg. Deze dieren hebben toch ook recht op een plek onder de zon. Maar daar bulldozeren onze soortgenoten dus als het even tegen zit dwars doorheen.

Misschien is dat West-Afrikaanse project nog te stoppen. Zelfs de Wereldbank schijnt zich daarvoor in te zetten. Maar dan nog blijft de leefomgeving van die chimpansees bedreigd.

Ecologisch zou het weleens nog veel erger kunnen zijn wat momenteel in Europa met de insecten gebeurt. Insecten zijn van enorm belang bij de bevruchting van planten – en daarmee essentieel voor een belangrijk deel van de voedselketens van dier en mens. Van 40% van de soorten insecten dalen wereldwijd de aantallen. Volgens het laatste VN-rapport zou 10 procent van de insecten wereldwijd zelfs met uitsterven bedreigd worden. In Nederland sterven insectensoorten acht keer zo snel uit als zoogdieren, vogels en reptielen. Onlangs bleek dat dit ook de vlinders treft. 15 soorten zijn al verdwenen uit Nederland en 22 soorten zijn meer of minder ernstig bedreigd.

Daar kunnen we wel iets aan doen. Er is een Deltaplan Biodiversiteitsherstel voor Nederland. Wijzelf kunnen bijvoorbeeld de Vlinderstichting steunen in hun strijd tegen dit uitsterven of verdwijnen (bezoek: <http://www.vlinderstichting.nl>).

Een reflectie

“Ben ik mijn broeders hoeder”? Dat is de eerste vraag van Kain, de oudste zoon van Adam. Het verhaal staat in het begin van het bijbelboek Genesis. Het moreel correcte antwoord op die vraag was natuurlijk: “Ja”. Maar dat was lastig: Kain had zojuist zijn broer vermoord. Daarop was God naar Kain gestapt met de vraag: “Waar is je broer?”, en volgde Kain’s tegenvraag. Gods vraag was veel terechter dan de schrijvers van Genesis konden weten. Heel wat aan Adam en ons verwante soorten mens (zoals de Neanderthalers) zijn al duizenden jaren geleden van de aarde verdwenen en het is niet uitgesloten dat onze voorouders daarbij een handje hebben geholpen. Dat was zeker wel het geval met de Mammoeten en andere soorten grote dieren uit die periode. Vandaag gaat dat nog steeds door, kunnen we uit het bovenstaande opmaken. Dag vogels, dag vlinders, dag bloemen – waar houdt dat op? De verhouding tussen de mens en andere soorten doet denken aan de relatie tussen Kaïn en Abel. En dat is verontrustend en beschamend.

Het merendeel van de informatie in dit artikel is ontleend aan berichten van Jonathan Watts (The Guardian, augustus 2018 en februari 2019), aan de website van de Vlinderstichting, en het Global Assessment Report 2019 van het Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services.